

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПАРИТЕТУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА РИНКОВОГО САМОРЕГУЛЮВАННЯ

© 2017 ЯХНО Т. П., ГУСАКОВСЬКА Т. О.

УДК 330.101.541

Яхно Т. П., Гусаковська Т. О.

Теоретико-методологічні засади формування паритету державного регулювання національної економіки та ринкового саморегулювання

Метою статті є узагальнення наявних підходів щодо оптимального співвідношення механізмів регулювання економіки та виявлення факторів, що впливають на формування паритету державного регулювання та ринкового саморегулювання економіки. Аналіз наявних досліджень дозволив встановити, що найбільш оптимальною для ефективного розвитку є модель змішаної економіки, яка спирається у своїй організації на систему ринкових цін, проте використовує різноманітні форми державного втручання для виправлення макроекономічної нестабільності. Згладжування, запобігання негативним наслідкам дії ринкових регуляторів – мета державного регулювання економіки. Обґрунтовано, що оптимальне поєднання механізмів державного регулювання та ринкового саморегулювання не є сталою величиною. Максимально ефективне співвідношення цих механізмів не завжди буде досягатись за умови рівності державного втручання та саморегулювання. Воно залежить від потенціалу країни, її задіяності в системі світового ринкового господарства, рівня розвитку суспільства, а також історичних особливостей розвитку країни та фази економічного циклу. Перспективами подальших досліджень є обґрунтування нової парадигми формування паритету державного регулювання та ринкового саморегулювання в умовах фінансової невизначеності та дії наднаціональних регуляторів, наростання протиріч глобалізації-регіоналізації на основі використання системно-синергетичного підходу.

Ключові слова: національна економіка, механізм регулювання економіки, державне регулювання, ринкове саморегулювання.

Рис.: 6. Бібл.: 15.

Яхно Тетяна Петрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Львівський торговельно-економічний університет (вул. Туган-Барановського, 10, Львів, 79005, Україна)

E-mail: tetis74@mail.ru

Гусаковська Тетяна Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, Полтавський університет економіки і торгівлі (вул. Коваля, 3, Полтава, 36014, Україна)

E-mail: tatgus@ukr.net

УДК 330.101.541

UDC 330.101.541

Яхно Т. П., Гусаковская Т. А. Теоретико-методологические основы формирования паритета государственного регулирования национальной экономики и рыночного саморегулирования

Yahno T. P., Husakovska T. O. The Theoretical and Methodological Bases to Form the Parity of State Regulation of the National Economy and Market Self-Regulation

Целью статьи является обобщение существующих подходов относительно оптимального соотношения механизмов регулирования экономики и выявления факторов, влияющих на формирование паритета государственного регулирования и рыночного саморегулирования экономики. Анализ существующих исследований позволил установить, что наиболее оптимальной для эффективного развития является модель смешанной экономики, опирающаяся в своей организации на систему рыночных цен, однако использующая различные формы государственного вмешательства для исправления макроекономической нестабильности. Сглаживание, предотвращение негативных последствий действия рыночных регуляторов – цель государственного регулирования экономики. Обосновано, что оптимальное сочетание механизмов государственного регулирования и рыночного саморегулирования не является постоянной величиной. Максимально эффективное соотношение этих механизмов не всегда будет достигаться при условии равенства государственного вмешательства и саморегулирования. Оно зависит от потенциала страны, ее задействованности в системе мирового рыночного хозяйства, уровня развития общества, а также исторических особенностей развития страны и фазы экономического цикла. Перспективами дальнейших исследований является обоснование новой парадигмы формирования паритета государственного регулирования и рыночного саморегулирования в условиях финансовой неопределенности и действия наднациональных регуляторов, нарастания противоречий глобализации-регионализации на основе использования системно-синергетического подхода.

The aim of the article is to summarize the existing approaches regarding the optimal balance of mechanisms of economic regulation and identify factors that influence the formation of the parity of state regulation and market self-regulation of economy. The analysis of the existing studies has made it possible to establish that the mixed economy model, which is organized on the basis of the market price system but uses various forms of government intervention to correct macroeconomic instability, is the most optimal one for effective development. The smoothing, preventing of negative consequences of effects of market regulators is the goal of state regulation of economy. It is substantiated that the optimal correlation of mechanisms of state regulation and market self-regulation is not a constant value. The maximum effective ratio in application of these mechanisms will not always be achieved under condition of equal government intervention and self-regulation. It depends on the country's potential, its involvement in the system of the world market economy, level of development of the society, as well as historical features of the country's development and phase of the economic cycle. Prospects for further research are the substantiation of a new paradigm for the formation of the parity of state regulation and market self-regulation in the context of financial uncertainty and effect of supranational regulators, growing contradictions of globalization-regionalization based on the use of the system and synergetic approach.

Keywords: national economy, economic regulation mechanism, state regulation, market self-regulation.

Fig.: 6. Bibl.: 15.

Ключевые слова: национальная экономика, механизм регулирования экономики, государственное регулирование, рыночное саморегулирование.

Рис.: 6. **Библ.:** 15.

Яхно Татьяна Петровна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры международных экономических отношений, Львовский торгово-экономический университет (ул. Туган-Барановского, 10, Львов, 79005, Украина)

E-mail: tetis74@mail.ru

Гусаковская Татьяна Александровна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента, Полтавский университет экономики и торговли (ул. Ковалева, 3, Полтава, 36014, Украина)

E-mail: tatgus@ukr.net

Yahno Tetiana P. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economic Relations, Lviv University of Trade and Economics (10 Tuhan-Baranovskoho Str., Lviv, 79005, Ukraine)

E-mail: tetis74@mail.ru

Husakovska Tetiana O. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, Poltava University of Economics and Trade (3 Kovalia Str., Poltava, 36014, Ukraine)

E-mail: tatgus@ukr.net

Вступ. У процесі функціонування національної економіки виділяють дві складові, що служать механізмом її регулювання. Це держава та ринкове саморегулювання. Пошук оптимального співвідношення регулюючих впливів цих двох складових є предметом дослідження вчених починаючи з XV ст. і до сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням співвідношення державного регулювання та ринкового саморегулювання присвячені роботи класиків економічної науки – А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. М. Кейнса, М. Фрідмана, Ф. Хайека та П. Самуельсона. Пошуки у цьому напрямку продовжують і сучасні вчені, зокрема, М. Деягін, А. Герасін, А. Клименко, П. Михайлушкін, О. Баранніков та ін.

Метою статті є узагальнення наявних підходів щодо оптимального співвідношення механізмів регулювання економіки та виявлення факторів, що впливають на формування паритету державного регулювання та ринкового саморегулювання економіки.

Вклад основного матеріалу. Підходи до державного регулювання національної економіки були різними на кожному з етапів розвитку людства. В економічній науці залежно від історичних викликів формувалися різні точки зору щодо необхідності державного втручання та його об-

сягу. На рис. 1 наведено основні наукові концепції в аспекті розгляду ними ролі та значення держави у регулюванні економіки.

В цілому слід зазначити, що наприкінці XX ст. – початку XXI ст. в економічній науці спостерігається певний консенсус щодо ролі і місця держави в регулюванні економіки. Сьогодні не викликає сумніву необхідність державного регулювання для забезпечення гармонійного розвитку економіки.

Нині переважна більшість країн використовує модель змішаної економіки, тобто доцільність державного втручання в економіку не ставиться під сумнів. Питання полягає лише у визначенні найбільш раціонального співвідношення механізмів державного регулювання та саморегулювання економіки, а також наборі методів та інструментів, що будуть використовуватися для цієї мети. Тобто основним завданням є формування балансу державного регулювання економіки та ринкового саморегулювання, адже лише оптимальне поєднання регуляторів може забезпечити економічний і соціальний розвиток країни.

Як механізм ринкового саморегулювання, так і державне регулювання економіки мають кожен свої переваги та недоліки. Змішана економіка передбачає раціональне

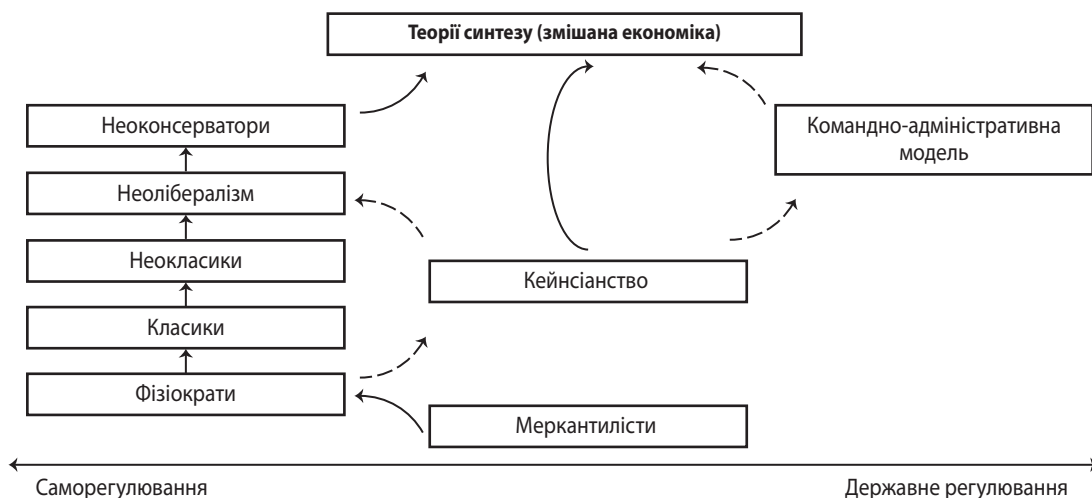

Рис. 1. Основні концепції регулювання економіки

Джерело: сформовано авторами на основі [1–10]

поєднання цих механізмів на засадах паритетності, що забезпечить реалізацію переваг кожного з них і взаємну компенсацію недоліків (рис. 2).

Тобто можемо говорити про нові можливості для більш ефективного розвитку економіки, які зумовлені синергетичним ефектом, що створює нова система інструментів регулювання національної економіки.

Залежність ефективності економіки від державного втручання показано на рис. 3, де точка 0 відображає стан, коли регулювання економіки здійснюється тільки ринковими регуляторами, без державного втручання; точка Т –

ринкові регулятори не діють, управління здійснюється тільки державою; точка А – оптимальне поєднання ринкових і державних регуляторів, яке забезпечує максимальну економічну ефективність (точка М) [11].

Відповідно до визначення П. Самуельсона [10] змішана економіка спирається в своїй організації передусім на систему ринкових цін, проте використовує різноманітні форми державного втручання для виправлення макроекономічної нестабільності та провалів ринку.

Отже, змішане управління національною економікою – система управління, яка базується на плюралізмі

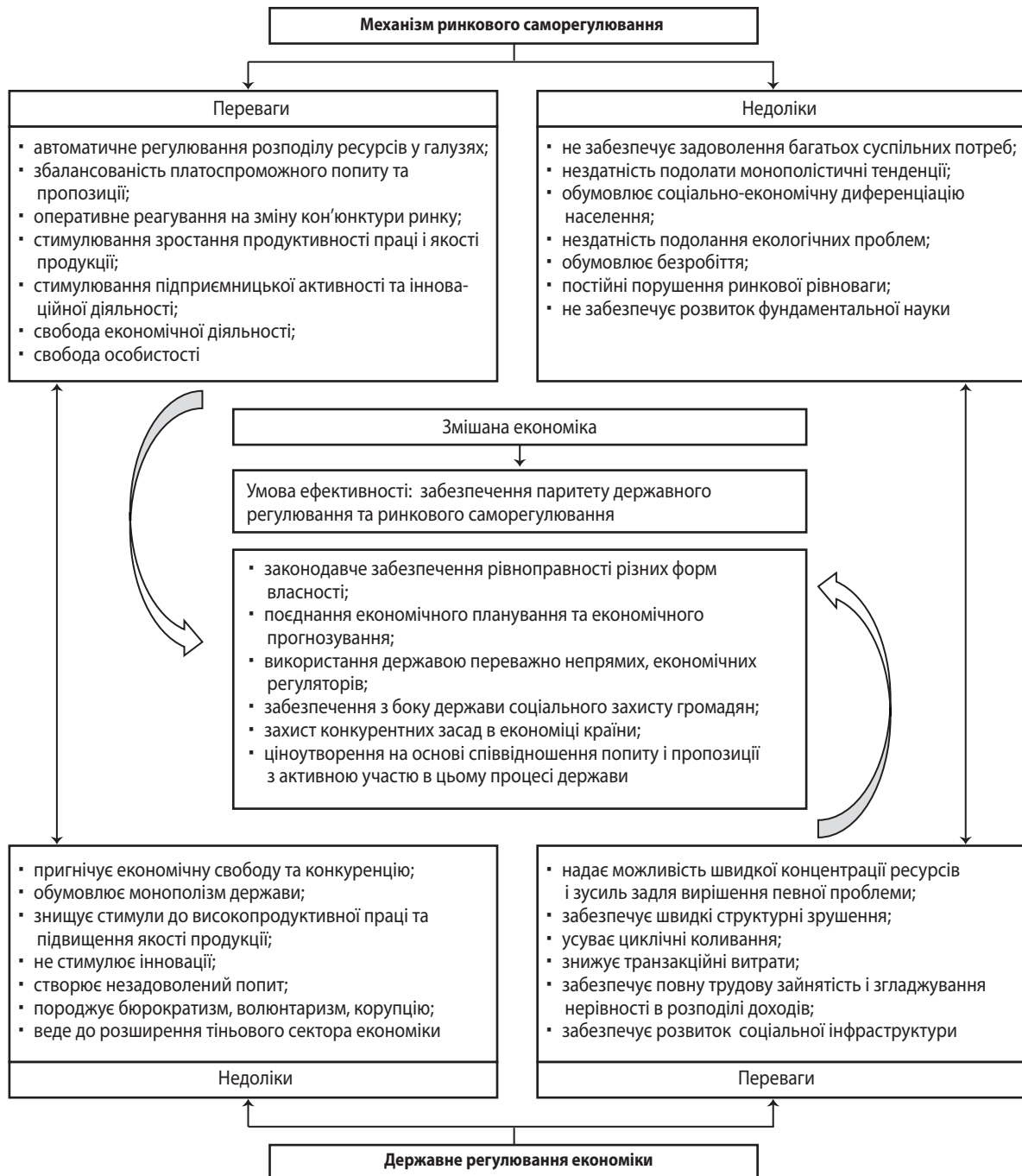

Рис. 2. Механізми регулювання національної економіки

Джерело: сформовано авторами на основі [1–10]

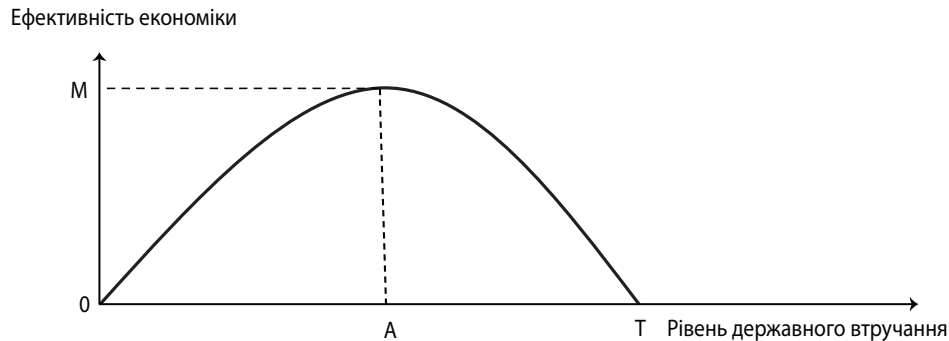

Рис. 3. Залежність ефективності економіки від державного втручання [11]

(різноманітності) форм власності й органічно поєднує переваги ринкових і державних регуляторів.

Основним регулятором економічних процесів виступає ринковий механізм. Державне регулювання економіки доповнює ринкові важелі [11].

Система поєднує гнучкість ринкового саморегулювання, що забезпечує високу економічну ефективність виробництва, можливість задоволення численних і швидкоплинних особистих потреб і стійкість державного управління, необхідного для задоволення соціальних потреб суспільства [11].

Забезпечується реалізація вищих макроекономічних цілей: макроекономічна ефективність і конкурентоздатність, соціальна справедливість, стабільне економічне зростання [11].

На думку А. І. Клименко [12], об'єктивна можливість державного регулювання економіки з'являється з досягненням певного рівня економічного розвитку, концентрації виробництва і капіталу. В сучасних умовах державне регулювання є складовою частиною процесу відтворення. Воно вирішує різні завдання, наприклад: стимулювання економічного зростання, регулювання зайнятості, заохочення прогресивних зрушень у галузевій і регіональній структурі, підтримка експорту. Конкретні напрямки, форми, масштаби державного регулювання визначаються характером і гостротою економічних і соціальних проблем у тій чи іншій країні в конкретний період.

У процесі функціонування і розвитку національної економіки цілком природно виникає ряд як чисто економічних, так і соціальних, політичних і адміністративних проблем, які не можуть бути вирішені тільки ринковими механізмами, здатністю вільного ринку до саморегуляції.

Тому виникає обґрунтована необхідність державного регулювання економіки, наприклад, у галузі нерентабельного для ринку виробництва суспільних благ. Потреба в державному регулюванні національної економіки також викликана низкою галузевих і загальногосподарських криз, масовим безробіттям, порушеннями у грошовому обігу, потребою в регулюванні інфляції. При цьому можливість здійснити державне регулювання економіки виникає при досягненні певного рівня розвитку економіки, концентрації виробничого потенціалу.

Державне регулювання розвитку економіки – це вплив держави на діяльність господарюючих суб'єктів і ринкову кон'юнктуру з метою забезпечення нормальних

умов функціонування ринкового механізму. На сучасному етапі воно є складовою частиною складного процесу відтворення національної економіки. Форми, цілі, методи та механізми державного регулювання безпосередньо залежать від стану національної економіки, її специфіки та характерних рис.

До основних цілей державного регулювання економіки відносять:

- мінімізацію неминучих негативних наслідків ринкових процесів;
- створення фінансових, правових і соціальних передумов ефективного функціонування ринкової економіки;
- забезпечення соціального захисту тих груп ринкового суспільства, становище яких у конкретній економічній ситуації стає найбільш вразливим.

Основними функціями держави щодо регулювання національної економіки є (рис. 4).

Всі негативні сторони ринкової економіки можуть служити поясненням причин посилення ролі держави в економіці. Саме згладжування, запобігання негативним наслідкам дії ринкових регуляторів – мета державного регулювання економіки.

При цьому слід також враховувати, що оптимальне поєднання механізмів державного регулювання та ринкового саморегулювання не є сталою величиною. Максимально ефективне співвідношення цих механізмів не завжди буде досягатись за умови рівності державного втручання та саморегулювання. Воно залежить від потенціалу країни, її задіяності у системі світового ринкового господарства, рівня розвитку суспільства, а також фази економічного циклу.

Тобто досягнення максимального рівня ефективності економіки (точка M) для різного поєднання вищеперахованих факторів може спостерігатись при різному рівні державного втручання – A_1, A_2, A_3 (рис. 5).

А. Н. Герасін та Ю. А. Мезяков у своїх дослідженнях доводять залежність вибору певного рівня державного втручання від двох факторів: типу інтеграційного економічного потенціалу країни та типу задіяності національної економіки в системі світового господарства [13, с. 22].

Вчені спираються на три основні типи інтеграційного економічного потенціалу країни.

Тип 1 – самодостатній інтеграційний потенціал національної економіки, що характеризується її повною або

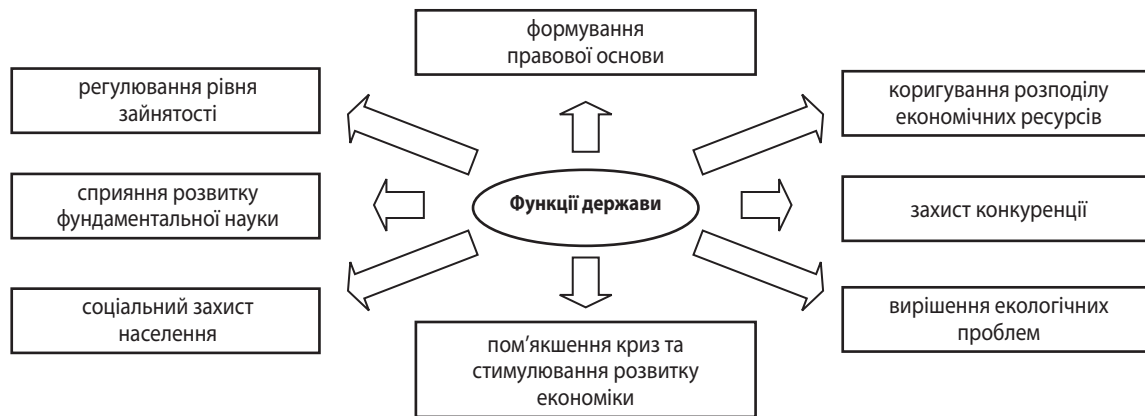

Рис. 4. Функції держави щодо регулювання національної економіки

Джерело: сформовано авторами

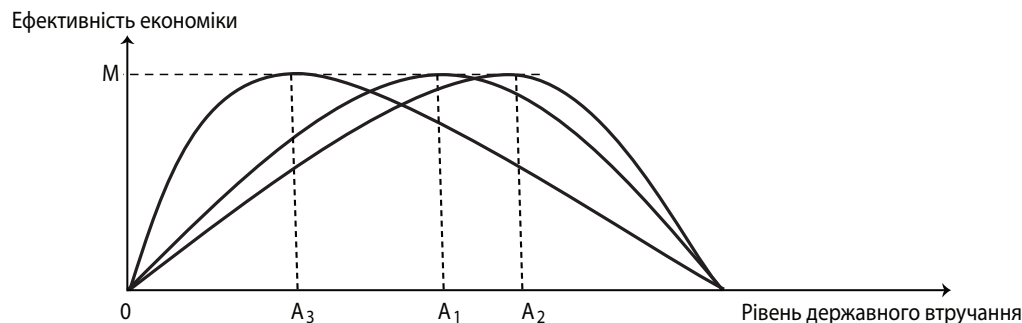

Рис. 5. Залежність ефективності економіки від державного втручання

Джерело: сформовано авторами

майже повною самодостатністю. Національна економіка здатна цілком і повністю забезпечити досить високий життєвий рівень населення, може успішно розвиватися в духовно-культурному та науково-технічному відношенні, а також забезпечувати свою обороноздатність виключно за рахунок своїх власних ресурсів.

Тип 2 – інтеграційний потенціал національної економіки, що не володіє самодостатністю, передбачає як обов'язкову умову забезпечення досить високого рівня життя населення і можливостей успішного розвитку в науково-технічній, соціально-економічній, духовно-культурній сфері інтеграцію народного господарства країни з системою світового господарства, але таким чином, що економіка цієї країни відіграє у світовій економіці не пасивну, а активну роль, здійснюючи на останню значний вплив.

Тип 3 – інтеграційний потенціал національної економіки, що також не є самодостатньою, внаслідок чого зумовляє навіть для простого виживання країни і її народу інтеграцію країни в систему світового господарства, причому в цьому випадку інтеграція здійснюється з позиції економічної і політичної слабкості.

Залежно від задіяності національної економіки в системі світового господарства виділяють чотири типи економік: від найвищого ступеня до найбільш слабкої задіяності. Так, до 1-го типу відносяться економічно розвинені країни Заходу на чолі з США, хоча в рамках цього типу їх роль, місце, функції у системі світового господарства да-

леко неоднакові, а до 2-го типу належать слаборозвинені в економічному відношенні, але при цьому досить сильно задіяні в системі світового господарства країни [14]. Тип 3 характеризується орієнтацією на активну роль у системі світового господарства країн, сильно задіяних у цій системі, але які ще не зуміли повністю подолати те місце і роль у світовій економіці, що відповідають 2-му типу. Тип 4 – країни, що незначною мірою задіяні в системі світового господарства [13].

Вчені пропонують визначити сумісність і несумісність певних типів державного регулювання національної економіки та типів її інтеграційного економічного потенціалу, і типів задіяності в системі світового господарства. При цьому дослідники спираються на такі типи державного регулювання національної економіки [13]:

Тип 1 – обмеженість регулювання національної економіки формуванням правового простору економічної діяльності (відповідно до концепції неоконсерваторів про перетворення держави на «нічного сторожа», обмеження її впливу лише законодавчим регулюванням) [8].

Тип 2 – поряд із законодавчим регулюванням економіки на державу також покладається завдання реалізації монетарної політики [13].

Тип 3 – регулювання національної економіки із включенням в нього всіх елементів, властивих 1-му і 2-му типам, а також з позиції вирішення поставлених перед країною соціальних і екологічних завдань [15].

Тип 4 – застосування всього спектра заходів державного впливу на національну економіку, з активним застосуванням стратегічного планування, програмування, державного фінансування науки, освіти, ключових інвестиційних проектів у сфері інтелектуального та матеріального виробництва.

Тип 5 – мобілізаційний характер державного впливу на національну економіку, коли всі її ресурси максимально мобілізуються, в тому числі і методом примусу з боку держави, і концентруються на вирішенні невід'ємних завдань, пов'язаних із виживанням країни в надзвичайних обставинах.

Погоджуючись у цілому з авторами про залежність ефективності певного типу державного втручання від цих чинників, зазначимо, що модель співвідношення державного регулювання та ринкового саморегулювання, що буде забезпечувати максимальну ефективність економіки, для кожної держави матиме свої особливості, які відобразать специфіку функціонування та розвитку її економіки. До таких особливостей слід віднести, зокрема, ступінь роз-

витку громадянського суспільства й історичні особливості розвитку країни.

Крім того, оптимальний рівень державного втручання в економіку, а також інструменти, які буде використовувати регулятор, залежатимуть також від фази економічного циклу, в якій перебуває на сьогодні економіка країни. Зважаючи на загальні тенденції глобалізації, навіть країни, що відносяться до 1-го типу по інтеграційному економічному потенціалу, схильні до впливу глобальних макроекономічних зрушень. Тому корекція моделі державного регулювання повинна відбуватися не лише залежно від ситуації всередині країни, а також зважаючи на міжнародні політико-економічні зрушення.

Таким чином, до основних чинників, які визначатимуть оптимальний рівень співвідношення державного регулювання та ринкового саморегулювання, можемо віднести такі (рис. 6).

Загальна стратегія державного регулювання економіки повинна базуватися на таких принципах:

- за інших рівних умов перевагу слід віддавати ринковим формам організації економіки;

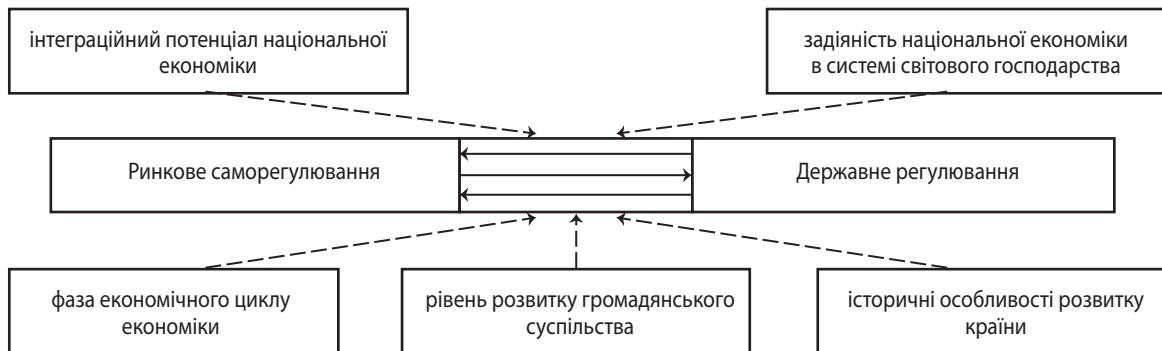

Рис. 6. Фактори впливу на формування паритету державного регулювання та ринкового саморегулювання економіки

Джерело: сформовано авторами

- державне підприємство повинно не конкурувати, а допомагати розвитку приватного бізнесу;
- державна фінансова, кредитна і податкова політика повинна сприяти економічному зростанню і соціальній стабільності;
- державне втручання в ринкові процеси більш ефективне, якщо воно має ринкову форму;
- посилення державного регулювання здійснюється з метою контролю загальногосподарських криз, а також процесів у сфері міждержавних економічних відносин.

Поряд із ринковими і державними макроекономічними регуляторами формується (насамперед, у західноєвропейських і скандинавських країнах) ще один елемент управління – інститут соціального партнерства. Він виконує функцію узгодження загальнодержавних і групових інтересів у соціально-економічній сфері (доходів, зайнятості, умов праці тощо) шляхом переговорів, консультацій і досягнення домовленостей за участю представників цих груп.

Окрему увагу слід звернути на саморегулювальної організації (СРО) [16], що поряд із державними органами здій-

снюють регулювання у певних сферах економіки. Світова практика свідчить, що СРО займають важливе місце в регулюванні бізнесу багатьох економічно стабільних країн. В Україні інститут СРО на сьогодні ще не досить розвинений. Він обмежений організаціями, що регулюють діяльність на фондовому ринку, у сфері інвестицій і фінансів. Це пояснюється відсутністю нормативно-правової бази, яка би забезпечувала правове поле для функціонування СРО в інших сферах. Відповідні нормативно-правові акти знаходяться на сьогодні на етапі розробки.

Висновок. Сучасні тенденції розвитку співвідношення державного та ринкового регулювання обумовлені глобалізацією, інформатизацією та зміною самої структури виробництва і факторів економічного зростання – зростанням ролі нематеріальних активів у громадському багатстві, інноваційних і соціальних факторів зростання економіки. Тому управління розвитком національної економіки передбачає врахування рішень наднаціональних, міждержавних органів, а також корпоративного управління. В умовах фінансової невизначеності і дії наднаціональних регуляторів, наростання протиріччя глобалізації-регіоналізації, відбувається пошук нової парадигми формування паритету держрегулювання та ринкового

саморегулювання. Серед перспективних напрямків учені називають системно-синергетичний підхід, заснований на принципах самоорганізації, ситуаційного реагування, інтерактивного контролю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сеницына Л. М. Анализ классических теорий международной торговли. *Известия ВолгГТУ*. 2013. № 17 (120). С. 28–33.
2. Вырская М. С. Понятие экономической гармонии физиократов и ее связь с философией. *Социальная политика и социология*. 2010. № 1. С. 120–129.
3. Звягинцева Н. А. Актуальные вопросы периодизации развития процессов регулирования экономических систем. *Известия ИГЭА*. 2013. № 1. С. 18–23.
4. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. М.: Эксмо, 2016. 1056 с.
5. Оганян Г. А., Паламарчук В. О., Румянцев А. П. Політична економія. Київ: МАУП, 2003. 520 с.
6. Кейнс Д. Общая теория занятости, процента и денег. М.: Гелиос АРВ, 1999. 352 с.
7. Каримов А. В. Неoliberalизм Милтона Фридмана как учение о свободе. *Социально-экономические явления и процессы*. 2013. № 3. С. 184–189.
8. Михайлушкин П. В., Баранников А. А. Роль и степень участия государства в управлении экономикой // Научный журнал КубГАУ. 2013. № 88. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/rol-i-stepen-uchastiya-gosudarstva-v-upravlenii-ekonomikoy>
9. Самуельсон П. Економіка. Львів: Світ, 1993. 493 с.
10. Дідківська Л. І., Головка Л. С. Державне регулювання економіки. Київ: Знання, 2006. 213 с.
11. Клименко А. И. Государственное регулирование экономики как одно из условий обеспечения ее стабильности. *Известия ПГУ им. В.Г. Белинского*. 2011. № 24. С. 279–283.
12. Герасин А. Н., Месяков Ю. А. Государственное регулирование национальной экономики: типы и особенности. *Бизнес в законе*. 2011. № 2. С. 201–204.
13. Делягин М. Мировой кризис: общая теория глобализации. М.: Прогресс-Традиция, 2001. 304 с.
14. Ведута Е. Н. Государственные экономические стратегии. М.; Екатеринбург: Деловая книга, 1998. 40 с.
15. Саморегулювання і інститут саморегульвних організацій в Україні. URL: ukrstrategy.com/uk/analitika/item/55-samoregulirovanie.html

REFERENCES

Didkivska, L. I., and Holovko, L. S. *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky* [State regulation of the economy]. Kyiv: Znannia, 2006.

Delyagin, M. *Mirovoy krizis: obshchaya teoriya globalizatsii* [World crisis: General theory of globalization]. Moscow: Progress-Traditsiya, 2001.

Gerasin, A. N., and Mezyakov, Yu. A. «Gosudarstvennoye regulirovaniye natsionalnoy ekonomiki: tipy i osobennosti» [State regulation of national economy: types and characteristics]. *Biznes v zakone*, no. 2 (2011): 201-204.

Keyns, D. *Obshchaya teoriya zanyatosti, protsenta i deneg* [The General theory of employment, interest and money]. Moscow: Geliros ARV, 1999.

Karimov, A. V. «Neoliberalizm Milтона Fridmana kak ucheniye o svobode» [The neoliberalism of Milton Friedman's doctrine on freedom]. *Sotsialno-ekonomicheskiye yavleniya i protsessy*, no. 3 (2013): 184-189.

Klimenko, A. I. «Gosudarstvennoye regulirovaniye ekonomiki kak odno iz usloviy obespecheniya eye stabilnosti» [Government regulation of the economy as one of the conditions to ensure its stability]. *Izvestiya PGU im. V. G. Belinskogo*, no. 24 (2011): 279-283.

Mikhaylushkin, P. V., and Barannikov, A. A. «Rol i stepen uchastiya gosudarstva v upravlenii ekonomikoy» [The role and degree of participation of the state in managing the economy]. *Nauchnyy zhurnal KubGAU*. <http://cyberleninka.ru/article/n/rol-i-stepen-uchastiya-gosudarstva-v-upravlenii-ekonomikoy>

Ohanian, H. A., Palamarchuk, V. O., and Rumiantsev, A. P. *Politychna ekonomiiia* [Political economy]. Kyiv: MAUP, 2003.

Samuelson, P. *Ekonomika* [Economy]. Lviv: Svit, 1993.

Sinitsyna, L. M. «Analiz klassicheskikh teoriy mezhdunarodnoy torgovli» [The analysis of the classical theories of international trade]. *Izvestiya VolgGTU*, no. 17 (120) (2013): 28-33.

Smit, A. *Issledovaniye o prirode i prichinakh bogatstva narodov* [An inquiry into the nature and causes of the wealth of Nations]. Moscow: Eksmo, 2016.

«Samorehuliuвання і інститут саморегульвних організацій в Україні» [Self-regulation and the self regulatory organization Institute in Ukraine]. ukrstrategy.com/uk/analitika/item/55-samoregulirovanie.html

Vyrskaya, M. S. «Ponyatiye ekonomicheskoy garmonii fizyokratov i eye svyaz s filosofey» [The concept of economic harmony of the physiocrats and its relation to philosophy]. *Sotsialnaya politika i sotsiologiya*, no. 1 (2010): 120-129.

Veduta, Ye. N. *Gosudarstvennyye ekonomicheskiye strategii* [The government economic strategy]. Moscow; Ekaterinburg: Delovaya kniga, 1998.

Zvyagintseva, N. A. «Aktualnyye voprosy periodizatsii razvitiya protsessov regulirovaniya ekonomicheskikh sistem» [The actual questions of periodization of the development of the processes of regulation of economic systems]. *Izvestiya IGEA*, no. 1 (2013): 18-23.